

იაკობ გოგებაშვილის დიდაქტიკა და თანამედროვეობა

იაკობ გოგებაშვილი იმ მოღვაწეთა რანგს ეკუთვნის, რომელთა შემოქმედების განხილვა საუკუნეების გადასახედიდან ტოვებს ახლის ძიების განცდას, პარალელების გავლებას თანამედროვეობასთან. კლასიკოსების და კლასიკის თვისებაც ეს არის - მუდამ თანამედროვეობა. სწორედ ამ ასპექტით გვინდა განვიხილოთ წარმოდგენილ სტატიაში იაკობ გოგებაშვილის მოღვაწეობა.

იაკობ გოგებაშვილის მრავალმხრივი მოღვაწეობა სამი უმთავრესი ასპექტით შეიძლება წარმოვადგინოთ. იაკობ გოგებაშვილი, როგორც - ქართული სკოლის ფუძემდებელი, პედაგოგიკის მეცნიერების ფუძემდებელი საქართველოში, საზოგადო მოღვაწე.

მიუხედავად იმისა, რომ სტატიის სათაურად წარმოდგენილია “ იაკობ გოგებაშვილის დიდაქტიკა და თანამედროვეობა“, სტატიაში განვიხილავთ არა მხოლოდ საკუთრივ დიდაქტიკის საკითხებს, არამედ მთლიანად გოგებაშვილის პედაგოგიკას, ვინაიდან დიდაქტიკა დარგია პედაგოგიკისა და მისი პედაგოგიკის კონტექსტიდან ამოგლეჯა ვერ შეგვიქმნის სათანადო სურათს გოგებაშვილის მოღვაწეობისა და ამასთან, რაც მთავარია, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, გოგებაშვილი ქართული სკოლის ფუძემდებელია საქართველოში მისი არსებობის უმძიმეს პერიოდში. ხოლო სკოლა მხოლოდ მაშინაა ქმედითი და შედეგის მომტანი, როდესაც იგი მეცნიერულ, კერძოდ, მეცნიერულ-პედაგოგიკურ საფუძველზე დგას. ამდენად, გოგებაშვილის მრავალმხრივი მოღვაწეობა, ერთი მთლიანი და განუყოფელია, ერთ ხედვაზე დაფუძნებული და მიზეზ-შედეგობრივობით დაკავშირებული და ამ მოღვაწეობის ნაწილ-ნაწილ, თემატური განხილვა ვერ დაგვანახებს ი.გოგებაშვილის ქმედებათა იმ თანამიმდევრობას, სისტემურობას და ლოგიკური კავშირების ჯაჭვს, რომელიც, სავსებით შესაძლებელია, გახდა ქვაკუთხედი იაკობ გოგებაშვილისა და მის თანამოღვაწეთა განუხრელი წარმატების მიზეზი.

იაკობ გოგებაშვილი სამოღვაწეო ასპარეზზე მე-19 საუკუნის 60-იან წლებში გამოვიდა. ბუნებრივია, მისი მსოფლხედველობა სწორედ ამ პერიოდის საქართველოში არსებული ვითარებითა და საჭიროებებითაა განსაზღვრული, რაც

ეროვნულ-გამათავისუფლებელი მოძრაობით არის გახმოვანებული. რუსეთმა, საქართველოში შემოსვლისთანავე სერიოზული საფრთხე შეუქმნა ქართულ განათლებას და ქართულ სკოლას და დაიწყო ქართველი ერის განათლების რუსულ ენაზე დააფუძნა. ქართველ სამოციანელთა ზრუნვის საგანი, სხვა უამრვ საზრუნავთან ერთად, უპირველესად, ქართული განათლების, როგორც ეროვნული ცნობიერების ფორმირების უძირითადესი საშუალების, აღდგენა და გაძლიერება გახდა. სწორედ განათლება და მასზე ზრუნვა მიიჩნეეს მათ ეროვნული ცნობიერების შენარჩუნების ცენტრალურ ხაზად. ეს კი ურთულესი საქმე იყო, ვინაიდან მოითხოვდა სასკოლო სისტემის შექმნას, რომელიც უნდა დაფუძნებულიყო მკაფიოდ განსაზღვრულ განათლების პოლიტიკაზე და მის შესაბამის კურიკულუმზე, სახელმძღვანელოზე, სწავლების მეთოდებსა და მასწავლებელზე. „თუ ერს სურს იარსებოს ქვეყანაზე, თვალისჩინივით უნდა იცავდეს ეროვნულს გონებას, სულსა და გულს, იცავდეს, ანვითარებდეს და აღორძინებდეს თავისი ქვეყნის ენას, ეროვნულს განათლებას, კულტურას, რათა საპატიო ადგილი მოიპოვოს ერთა შორის და გახდეს თავისებური და მნიშვნელოვანი ნაწილი კაცობრიობისა“ [ი. გოგებაშვილი, რჩეული პედაგოგიური თხზულებანი, ტ. III გვ. 155] - ი. გოგებაშვილის ამ ციტატაში ნათლად იკვეთება მისი დამოკიდებულება ეროვნული ცნობიერებისადმი, როგორც ქვეყნის არსებობის და განვითარების უმთავრესი პირობისადმი. ი. გოგებაშვილს, ეროვნული გათავისუფლების ძირითად გზად განათლება და ცოდნა მიაჩნია.

„მთავარი ძალა, რომელიც გამარჯვებას ანიჭებს ერსა საარსებო ბრძოლაში, არის ცოდნა, განათლება“ [ი. გოგებაშვილი, რჩეული პედაგოგიური თხზულებანი, ტ. III გვ. 155] .

მაშასადამე, მთავარი საზრუნავი ქართული სკოლის, სწავლა-განათლების სათანადო დონეზე დაყენებაა. განათლების მოწყობას კი მკაფიოდ გამოკვეთილი მიზანი სჭირდება. უნდა განისაზღვროს რა მიზანს უნდა დაეფუძნოს ქართული საგანმანათლებლო პოლიტიკა, როგორი უნდა იყოს მომავალი ქართველი, რომ შეძლოს ქვეყანაში არსებული სირთულეების გამკლავება. აღზრდის მიზანი პედაგოგიკის მეცნიერების ერთ-ერთი უძირითადესი ცნებაა, იაკობ გოგებაშვილმა და ილია ჭავჭავაძემ იგი „ახალი ტიპის ქართველი“-ს სახით გაახმოვანეს. აღზრდის მიზანი ი. გოგებაშვილისთვის პატრიოტი მამულიშვილის აღზრდაა. „ვისა ჰქვიან

პატრიოტი?“ - სვამს კითხვას ი.გოგებაშვილი და პასუხობს: „მას, ვისაც სიცოცხლის უმთავრეს საგნად გაუხდია მშობლიური ქვეყნის ბედნიერება, ვინც თავ-გამოდებულად და შეუპოვრად ებრძვის დაუღალავად ყოველს დაბრკოლებას, რომელიც მის სამშობლო ქვეყანას წარმატების გზაზე გადალობებია, ვისაც მთლად დაკარგულად მიაჩნია ყოველი წამი, რომელიც არ მოუხმარნია მამულის ზრუნვისათვის, ვისაც ედაგვის გული მამულის ტანჯვითა, უხარის მისი ლხენითა, ვინც ბედნიერია მისი ბედნიერებით, უბედურია მისი უბედურებით, და ვინც მზად არის ღმილით შესწიროს მას თავისი სიცოცხლე “კოკრები“ [ი. გოგებაშვილი, რჩეული პედაგოგიური თხზულებანი, 1977, გვ.108] მომავალი, ახალი ტიპის ქართველის აღზრდის სწორედ ეს მისია უნდა იტვირთოს საზოგადოებამ და სწავლა-განათლებამ. „ზოგს ჰგონია, რომ მამულის სიყვარულის გრძნობა დედის მუცლიდან დაწყება ყოველ ახლადშობილს და მის აღზრდაზე ზრუნვა საჭირო არააო, მაგრამ ეს მართლა ასე როდია... პატრიოტობა საზოგადოებამ და ცალკე პირმა უნდა დანერგონ, აღზარდონ და დააყენონ ჯეროვან სიმაღლეზედ,, [ი.გოგებაშვილი, რჩეული პედაგოგიური თხზულებანი, 1977, გვ.107];

ამასთანავე, გოგებაშვილი კარგად იცნობს ანტიკური პერიოდის მოაზროვნეების პლატონისა და არისტოტელეს მიერ განმარტებულ აღზრდის მიზანს, ჰარმონიული პიროვნების აღზრდის იდეას, რომელიც დღემდე კაცობრიობის ორიენტირია აღზრდისა და განათლების სისტემის მოწყობის თვალსაზრისით. კერძოდ, საუბარია პიროვნების **ფიზიკურ, გონებრივ, ზნეობრივ და ესთეტიკურ** განვითარებაზე, შრომითი ჩვევების დაუფლებაზე, რომელთა გარეშე წარმოუდგენელია ადამიანის ცხოვრება და მოღვაწეობა საზოგადოებრივ ასპარეზზე. „სწავლა ყოველის საგნისა იმისთანა გზაზედ უნდა იყოს დაყენებული ყოველს პედაგოგიურად მოწყობილს სკოლაში, რომ ავარჯიშოს, განამტკიცოს და გააძლიეროს არა ერთი რომელიმე გამარტივებული ნიჭი, არამედ სხვა ნიჭიცა და დაეხმაროს მთელის გონების წინსვლასა, განვითარებასა“. [ი.გოგებაშვილი, რჩეული პედაგოგიური თხზულებანი, ტ. VIII. გვ. 376]

აღზრდის მიზნის განსაზღვრაში გოგებაშვილი განსაკუთრებით გამოჰყოფს ზნეობრივ აღზრდას, რომელიც საფუძველთა-საფუძველია პიროვნების სრულყოფილებისა. „პატიოსანის, კეთილშობილური გრძნობების აღზრდა მოზარდი თაობის გულში

კიდევ უფრო საჭირო და ძვირფასია, ვიდრე გონების გამდიდრება სხვადასხვა ცოდნითა“. [ი.გოგებაშვილი, რჩეული პედაგოგიური თხზულებანი, ტ. III გვ. 202]

ამასთან ერთად, გოგებაშვილი სერიოზულ ყურადღებას უთმობს გონებრივ და ესთეტიკურ აღზრდას. „ესტეტიურს მხარეს, სილამაზეს წერაში ერთი უპირველესი ადგილი უჭირავს“. [ი.გოგებაშვილი, რჩეული პედაგოგიური თხზულებანი, ტ. V გვ. 673] „თუ ბავშვმა რამდენჯერმე უშნო, უკანონო ასოები დასვა, მისი ხელი დაეჩვევა მათ ცუდად წერასა და შემდეგში ძნელად გადაეჩვევა.“ [ი.გოგებაშვილი, რჩეული პედაგოგიური თხზულებანი, გვ. 200]; „ზურგი უნდა შევაქციოთ ყალბ ცოდნას, ფორმულების ზეპირობას და შევუდგეთ შემენას ნამდვილის ჭეშმარიტის ცოდნისას, ხოლო ამგვარს ცოდნას იძლევა რეალური სისტემა განათლებისა“ [ი.გოგებაშვილი, რჩეული პედაგოგიური თხზულებანი, ტ. II გვ. 293]

მაშასადამე, გოგებაშვილს და მის თანამოაზრეებს აქვთ მკვეთრად გამოხატული მიზანი განათლებისა, რომელიც, თავის მხრივ, ეფუძნება ქვეყნის სოციალურ-პოლიტიკურ საჭიროებას.

კლასიკური დიდაქტიკა სასწავლო-სააღმზრდელო პროცესების მოწყობისას ოთხ ძირითად კითხვას ეფუძნება - **ვინ უნდა აღვზარდოთ?** /განათლების მიზანი/; **რა უნდა ვასწავლოთ?** /განათლების შინაარსი/; **როგორ უნდა ვასწავლოთ?** /სწავლების დიდაქტიკური პრინციპები და მეთოდები/; **ვინ უნდა ასწავლოს?** /მასწავლებელი/. განათლების მოწყობის სწორედ ამ კლასიკურ/დიდაქტიკურ ფორმატს ეფუძნება გოგებაშვილის მოღვაწეობა ქართული სკოლის შექმნის თვალსაზრისით. მიზანი მომავალი ქართველის აღზრდისა მათ მიერ განსაზღვრულია. თუ მიზანი განსაზღვრულია, მაშინ განათლების შინაარსიც ადვილი განსასაზღვრია. რა უნდა ვასწავლოთ, რომ დასახულ მიზანს მივაღწიოთ. აქაც ნათელია პასუხი - **რეალური განათლება, პატრიოტული განათლება, რელიგიური სწავლა.**

„მე ყოველთვის ვიყავი, ვარ და ვიქნები მომხრე რეალური სისტემისა. იგი მიმაჩნია ყველა ერისათვის უფრო ნაყოფიერ სისტემად, მეტადრე ქართველებისათვის“ [ი.გოგებაშვილი, რჩეული პედაგოგიური თხზულებანი, ტ. II გვ. 248.];

რეალური განათლება - თანადროული ცოდნისთვის, რომელმაც ერს უნდა დაუმკვიდროს ადგილი, პატრიოტული განათლება, როგორც თავისუფლებისათვის

ბრძოლის საშუალება და რელიგიური სწავლა - ზნეობრივი აღზრდისთვის. აქვე აქვს განსაზღვრული ი. გოგებაშვილს **საბავშვო თემატიკა** - ბუნება და ადამიანთა საზოგადოება, კერძოდ, საბუნებისმეტყველო და საზოგადოებრივი ცოდნა, ხალხის ყოფა-ცხოვრება და მორალის შესწავლა, ისტორიული წარსული. სწორედ ეს თემები მიაჩნია მას მნიშვნელოვნად პატროიტი მამულიშვილის აღზრდისთვის, რომელსაც ეცოდინება საკუთარი ქვეყნის ისტორია, გეოგრაფია და ხალხის ყოფა-ცხოვრება. სწორედ ამ შინაარსითაა გამსჭვალული გოგებაშვილის სახელმძღვანელოები - დედა ენა, ბუნების კარი და რუსკოე სლოვო, რომლებიც, კლასიკური დიდაქტიკის ზემოთ წარმოდგენილ პრინციპებს ეფუძნება.

შემდეგი კითხვა კლასიკური დიდაქტიკისა არის, **როგორ უნდა ვასწავლოთ**, და გულისხმობს სწავლების ზოგადპედაგოგიკურ და დიდაქტიკურ პრინციპებს, სწავლების მეთოდებსა და ხერხებს. ი.გოგებაშვილი აქაც დგას კლასიკური პედაგოგიკის პოზიციებზე, როცა სწავლებაში შემოაქვს ასაკობრივი განვითარების გათვალისწინების /მისაწვდომობის/, თვალსაჩინოების, შეგნებულობისა და აქტიურობის, ცოდნის სისტემატურობისა და თანამიმდევრობის, ცოდნის მტკიცედ შეთვისებისა და გამეორების პრინციპები და მათზე დაყრდნობით წერს თავის სახელმძღვანელოებს. ეს ის პრინციპებია, რომელზეც დგას თანამედროვე სკოლა. მოვიტანთ ციტატებს წარმოდგენილ პრინციპებთან დაკავშირებით.

“საზოგადოდ ბავშვის ჩვილ და სუსტ გონებას ერთსა და იმავე დროს მხოლოდ ერთი სიძნელის ატანა შეუძლიან. თუ მას ერთად დააწყებინებ ორს ან სამს საქმესა, ადვილათ შეიძლება მას გონება ჩაწყდეს და დაუმახინჯდეს. ამიტომ პედაგოგიკაში არსებობს ერთი კანონი, რომელიც ამგვარად გამოიხატება: ერთბაშად ბავშვს მიეცეს მარტო ერთი სიძნელე“ [ი.გოგებაშვილი, რჩეული პედაგოგიური თხზულებანი, ტ. I. გვ. 44 თავი 2];

„ბავშვის გონება კარგა ხანი ნორჩი და სუსტია, იმას შეუძლიან აიტანოს მხოლოდ მსუბუქი შრომა. როცა მაგვარი შრომით გონება გაიღვიძებს და შემაგრდება, მაშინ მძიმე შრომის ატანასაც შეიძლება. ეს არის ბუნების კანონი და დაუსჯელად არ დარჩება ის, ვინც ამას ეწინააღმდეგება“ [ი.გოგებაშვილი, რჩეული პედაგოგიური თხზულებანი, ტ. VI გვ. 5];

„უჩვენე ყმაწვილს თვალით ის საგანი, რაზედაც ელაპარაკები. ან მისი სურათი მაინც, თუ გსურთ, რომ იმან იმის ჭეშმარიტი წარმოდგენა გამოხატოს გონებაში“ [ი.გოგებაშვილი, რჩეული პედაგოგიური თხზულებანი, ტ. VI გვ. 8];

„ვისაც კი სურს, რომ ყმაწვილი გონების გახსნაში და სწავლაში გზაზე დააყენოს და განათლების მიღება გაუადვილოს, ის უთუოდ უნდა ეცადოს სწავლა იმ საგნებიდან დააწყებინოს, რომლებიც ყმაწვილებზე უფრო ახლო არიან, ის გრძნობა-გონებას აზიდავენ და ადვილათ შეითვისებენ“ [ი.გოგებაშვილი, რჩეული პედაგოგიური თხზულებანი, ტ. VI გვ. 6];

„ზურგი უნდა შევაქციოთ ყალბ ცოდნას, ფორმულების ზეპირობას და შევდუგეთ შეძენას ნამდვილის, ჭეშმარიტის ცოდნისას, ხოლო ამ გვარს ცოდნას იძლევა ესრედ წოდებული რეალური სისტემა განათლებისა“ [ი.გოგებაშვილი, რჩეული პედაგოგიური თხზულებანი, ტ. VI გვ. 10];

“ მახლობლიდგან გადასვლა შორეულზედ, ნაცნობიდან უცნობზედ, მარტივიდან რთულზედ, კონკრეტულიდან აბსტრაქტულზე და სხვანი, უკვე საკმაოდ არის გავრცელებული ჩვენს საზოგადოებაში, ხოლო კონკრეტული ანალიზი კი ძალიან იშვიათია“ [ი.გოგებაშვილი, რჩეული პედაგოგიური თხზულებანი, ტ. V გვ. 659];

„უმთავრესი დანშნულება ანბანისა ის არის, რომ კითხვის სწვლევა გაუადვილდეს ბავშვსა, თვალი გაუტყდეს მას ასოების ჰარჩევაში, მიეჩვიოს მათს დასახელებას დროთ, სწრაფად. ამ თავის აზრს ანბანი მით უფრო ჩქარა მიეწევა, რადენადაც უფრო ხშირად იმეორება სიტყვებში, და ფრაზებში ის ასო, რომელიც ბავშვმა უნდა შეისწავლოს. „გამეორება დედაა სწავლისაო“... ისე არსადაა საჭირო, როგორც პირველ დაწყებითს სწავლაში“ [ი.გოგებაშვილი, რჩეული პედაგოგიური თხზულებანი, ტ. I. გვ. 230].

განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს გოგებაშვილის დამოკიდებულება **მშობლიური ენისა და უცხო ენის სწავლებისადმი**, რომელსაც კლასიკურ დიდაქტიკაში მშობლიურ ენაზე სწავლების პრინციპი ეწოდება და რომელსაც განუხრელად იცავს ყველა ქვეყანა. ალბათ იშვიათი გამონაკლისია თანამედროვე საქართველო, სადაც უცხო ენა მშობლიურ ენასთან ერთად, პირველივე კლასში იწყება და ამასთან, სავალდებულოდ და მხოლოდ ინგლისური ენა. რას უნდა ემსახურებოდეს ეს გადაწყვეტილება, თუ არა

ერის ცნობიერების მოშლას და დამახინჯებას? განა მესამე-მეოთხე კლასიდან რომ დაიწყოს უცხო ენის შესწავლა, მშობლიური ანბანის საფუძვლიანად შესწავლის შემდეგ, ბავშვი უცხო ენის სწავლას ვერ მოახერხებს? ამაზე ღირს დაფიქრება.

„ბავშვმა ჯერ თავისი ენა და წიგნი უნდა შეისწავლოს და მერე უცხო ენის სწავლას შეუდგეს. თორემ თუ ერთსა და იმავე დროს დააწყებინებთ ორივე ენის შესწავლას, ერთად აჰკიდებთ ბავშვის გონებას ორს ტვირთსა, იგი ვერცერთს ვერ მოერევა, ტვინი დაეჩაგრება, ვერც ერთს საგანს ვერ შეისწავლის“[ი.გოგებაშვილი,რჩეული პედაგოგიური თხზულებანი, ტ. III გვ. 342];

„ენა არ არის ტანისამოსი, რომლის გამოცვლაც ადვილად შეიძლება. მას აქვს ღრმად გამდგარი ფესვები ადამიანის ტვინში, ნერვებში, ძვალსა და სირბილეში, მთელს მის ბუნებაში. იგი ძვირფასი იარაღია, რომელიც ღმერთს ზედ გამოუჭრია ადამიანის სულსა და ხორცზედ, მის ფსიქოლოგიურ და ფიზიოლოგიურ აგებულებაზე“[ი.გოგებაშვილი,რჩეული პედაგოგიური თხზულებანი, ტ. III გვ. 343].

აქვე აღვნიშნავთ, რომ გოგებაშვილს უმნიშვნელოვანესად მიაჩნია ქართველისთვის უცხო ენის შესწავლა, რომელიც ისევე აუცილებელია ერის განვითარებისთვის, როგორც მშობლიური ენა.

„მხოლოდ მტერს შეუძლია ურჩიოს ქართველს – შეაქციე ზურგი უცხო ენასა და დარჩი მარტო დედაენის ამარაო. მისი მოუცილებელი შედეგი იქნებოდა სიღარიბე ქართული აზრისა, სიღატაკე ქართული მეცნიერებისა, სივიწროვე გონების ჰორიზონტისა, შეჩერება პროგრესისა, წარმატებისა“[ი.გოგებაშვილი, რჩეული პედაგოგიური თხზულებანი, ტ. VI გვ. 5–6].

და ბოლოს, ამ მიზნის, შინაარსის, პრინციპებისა და მეთოდების განხორციელებას სწავლების პროცესში მასწავლებელი სჭირდება, რომელსაც შეთვისებული აქვს დიდაქტიკის ეს კანონზომიერებები და ცდილობს მის პრაქტიკაში განხორციელებას. **ვინ უნდა ასწავლოს**, როგორი თვისებების და ცოდნის მქონე უნდა იყოს მასწავლებელი. ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელმა საზოგადოებამ გოგებაშვილის ინიციატივით სერიოზული ძალისხმევა დახარჯა მასწავლებლის პიროვნებისათვის სათანადო ადგილის მინიჭებისათვის.

„მეტი მზრუნველობა მასწავლებლის კეთილდღეობაზე, მეტი ნდობა მისადმი, აი, საუკეთესო წამალი ჩვენი განათლების განკურნებისა, აყვავებისა“ [ი.გოგებაშვილი, რჩეული პედაგოგიური თხზულებანი, ტ. III გვ. 366];

„ისეთ უადრესად რთულ და ცოცხალ საქმეს, როგორცაა ადამიანის აღზრდა და სწავლება, მხოლოდ იმათ შეუძლიათ წარმატებით მოკიდონ ხელი, ვისაც იტაცებს წრფელი სიყვარული მოყვასისა, ადამინისა“ [ი.გოგებაშვილი, რჩეული პედაგოგიური თხზულებანი, ტ. III გვ. 366].

როგორც ცნობილია მსოფლიოში განათლების სისტემები, როგორც ინსტიტუციები, მე-19 საუკუნის ბოლოს შეიქმნა. საქართველოში ამ პერიოდში მოქმედებდა რუსეთის განათლების სისტემა, რომლის მთავარი მიზანი მეფის რუსეთის ერთგული ქვეშევრდომის მომზადება იყო. საქართველოში მე-18 საუკუნის ბოლოს, ქართველი მეფეებისა და მოღვაწეების თეიმურაზ პირველის, არჩილის, ერეკლე მეორის, ვახტანგ მეექვსის, სულხან-საბა ორბელიანის და სხვათა სახელმწიფოებრივი ხედვებით განათლების მოწყობის მიმართ, საქართველო სავსებით მზად იყო განათლების სისტემის შექმნისთვის. ამის შესახებ ნათელ წარმოდგენას იძლევა იოანე ბაგრატიონის მიერ ქართლ-კახეთის სამეფოს სახელმწიფოებრივი რეფორმების მიზნით შედგენილი პროექტი „სჯულდება“, ანუ „ივანე ბატონიშვილის წინადადება გიორგი XIII-ისადმი მირთმეული 1799 წელსა“. რეფორმის ღონისძიებათა შორის „სჯულდება“ მნიშვნელოვან ადგილს უთმობს განათლების დარგს. **„სჯულდების“ მიხედვით, განათლების დარგის ხელმძღვანელობა სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის საქმეა.** ამიტომ იგი სახელმწიფომ უნდა აიღოს თავის ხელში და შექმნას ადმინისტრაციული დაწესებულება, როგორც სახელმწიფო მმართველობის აპარატი: „იყოს განათლების მოხელე ესე იგი სკოლებისა, სხვა სასწავლებისა და სტამბების საქმეში და ამასთან ჰყვანდნენ ხელქვეითნი.“ ეს, ფაქტობრივად, განათლების იურიდიული უწყებაა თავისი მმართველითა და ხელქვეითებით, რომლებმაც უნდა უხელმძღვანელონ განათლების საქმეს სახელმწიფოში [ო. ქინქლაძე, ქართული დემოკრატიული პედაგოგიკის ჩამოყალიბება, 1980]. ყოველივე ეს კი არაფერია, თუ არა განათლების სისტემა. ამ იდეას განხორციელება არ ეწერა, ვინაიდან 1801 წელს ქართლ-კახეთის სამეფო რუსეთს შეუერთდა და რუსეთის ხელისუფლება, ბუნებრივია, არ დაუშვებდა კონტროლის მექანიზმების ხელიდან გაშვებას ისეთ

მნიშვნელოვან სფეროში, როგორც განათლებაა. პირიქით, იგი სწორედ განათლების პროცესით აპირებდა ქართველი ხალხის ცნობიერების შეცვლას. შესაბამისად, საქართველოში განათლების სისტემის შექმნა XIX საუკუნის დასაწყისში რუსეთის განათლების სისტემის შექმნასთან იდენტიფიცირდება.

აქვე არ შეიძლება არ აღინიშნოს, რომ ქართული საზოგადოება არასდროს შერიგებია რუსიფიკატორულ რეჟიმს განათლების დარგში. ქართველი საზოგადო მოღვაწეების, დიმიტრი ყიფიანის, იაკობ გოგებაშვილის, ილია ჭავჭავაძის, იოსებ მამაცაშვილის, სერგი მესხის და სხვათა და სხვათა თაოსნობით, რუსეთის ხელისუფლების სერიოზული წინააღმდეგობის მიუხედავად, 1879 წელს საქართველოში დაფუძნდა „ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოება“, რომელმაც, თამამად შეიძლება ითქვას, რუსეთის განათლების სისტემის პარალელურად, ფაქტობრივად, იტვირთა განათლების დარგში ქართული სახელმწიფო პოლიტიკის გატარების, ქართული განათლების სისტემის როლი, და უნდა ითქვას, რომ ამ საზოგადოების ყველა წევრის (რაც, ალბათ, მთელ ქართულ ინტელიგენციას მოიცავს-ავტ.) რაციონალური, მიზანმიმართული და უანგარო მოღვაწეობის შედეგად მან შთამომავლობას შეუნახა ქართული ენა, ქართული დამწერლობა და მთელი ქართული კულტურა. ამდენად, ამ ორგანიზაციას, რომელიც 47 წლის განმავლობაში ხელმძღვანელობდა ქართული განათლების საქმეს, თამამად შეიძლება ეწოდოს განათლების სისტემა.

ი. გოგებაშვილი, ცხადია, თავისი პედაგოგიკურ-დიდაქტიკური იდეებით, მიზანმიმართულობით, მის მიერ შექმნილი სახელმძღვანელოებით ქართული სკოლის დაფუძნების მთავარი ინიციატორი და იდეური სულისჩამდგმელი იყო. სწორედ მის მიერ განსაზღვრულ განათლების მიზანს და შინაარსს, პედაგოგიკურ/დიდაქტიკურ საფუძვლებს დაეფუძნა ქართული სასკოლო სისტემა, რომელმაც სრულად იტვირთა განათლების სისტემის როლი და შეუნახა მომავალ თაობას ქართული ენა და ქართული სკოლა. ამის დასტურია ის გარემოება, რომ 60-იანი წლების დასაწყისში საქართველოში იყო 300-მდე სკოლა 4000 მოსწავლით, ხოლო 1914 წელს - 1700 სკოლა 130 000 მოსწავლით.

იაკობ გოგებაშვილს არ დაუწერია მეცნიერულ - პედაგოგიკური ნაშრომები, ისტორიაში კი იგი საქართველოში პედაგოგიკის მეცნიერების ფუძემდებლად და

ასევე, ქართული სკოლის ფუძემდებლად იხსენიება. და ეს საკვებით სამართლიანია, ვინაიდან მან შექმნა ქართული განათლების სისტემა და ქართული სკოლა დააფუძნა მეცნიერულ-პედაგოგიკურ საფუძვლებზე, მან და მისმა თანამოაზრებმა გააცნობიერეს ქვეყნის პოლიტიკურ-ეკონომიკური ვითარება და ამ ვითარებიდან გამოსავლად სწავლება და განათლება მიიჩნიეს. მან განსაზღვრა განათლების მიზანი და შინაარსი, სწავლების ძირითადი პრინციპები და მეთოდები, შექმნა პედაგოგიკის მეცნიერებაზე დაფუძნებული სახელმძღვანელოები და ქართული სკოლა. და რაც ყველაზე მთავარია, მისი მთელი საგანმანათლებლო საქმიანობა - სკოლა-სახელმძღვანელო - ქ.შ.წ.კ. საზოგადოება/განათლების სისტემა - ეფუძნება ერთ მთლიან პედაგოგიკურ-მეცნიერულ ხედვას, მეცნიერულ ლოგიკას და თანამიმდევრობას, რომელიც საფუძველთა საფუძველია წარმატებისა სწავლა-აღზრდის პროცესში.

მაშ, თუ გვაქვს ასეთი მაგალითი განათლების სისტემის მოწყობისა ქვეყნისათვის ურთულეს პერიოდში, რომელმაც პირნათლად შეასრულა მასზე დაკისრებული მოვალეობა, რატომ არ შეიძლება დღესაც ვიხელმძღვანელოთ გოგებაშვილისეული პრინციპებით, დავაფუძნოთ ქართული სკოლა და განათლების სისტემა პედაგოგიკურ-მეცნიერულ საფუძველზე და ნაცვლად გაუთავებელი გაუაზრებელი და ქართულ რეალობას აცდენილი რეფორმებისა, განვსაზღვროთ საქართველოს სოციალურ-პოლიტიკურ-ეკონომიკური საჭიროებები და, მასზე დაყრდნობით, შევიმუშაოთ მიზანი დღევანდელი ქართული განათლების სისტემისა, მოვაწყოთ ქართული განათლების სისტემა მეცნიერულ/პედაგოგიკური პრინციპების და ლოგიკური ურთიერთკავშირების შესაბამისად. ამ უძირითადესი ნაბიჯების გარეშე ვერ მოვიპოვებთ განათლების სისტემის წარმატებულობას. განათლების გარეშე, ერი და ქვეყანა ხომ ვერ გადარჩება, როგორც გოგებაშვილმა და მისმა თანამოაზრებმა დაგვიბარეს.